

SAGA BERGSTEN 1906-2007

I den föregående boken "Moderata pionjärer" beskriver jag min tid som kommunalpolitiker i Kiruna under 34 år, så där finns en presentation av mig. I min inledning skriver jag: "Märta Boman får sin historia, men vem skriver Saga Bergstens?" Nu sitter jag med svaret.

Saga Bergsten var ett begrepp hos moderaterna inte bara i Norrbotten. Trots att hon lämnade kommunalpolitiken redan 1970 lever minnet av henne hos alla som lärde känna henne eller enbart upplevt henne som offentlig person. Tyvärr träffade jag henne aldrig.

Den kommunala Fr. Bergsten

Fri företagsamhet hade Saga Bergsten med sig som ledstjärna från hemmet. Det var nog en av anledningarna till att hon stred så hårt för att Arvidsjaur visserligen skulle ha ett hotell, men det skulle inte ägas och drivas av kommunen. Den stora striden pågick i flera år och de två kombattanterna kommunalrådet Sten Laestadius och Saga Bergsten gick som en följetong i lokalpressen.

I början av 1940-talet började hon ägna sig åt kommunalpolitik och satt i olika nämnder, men utåt syntes hon mest som ledamot i fullmäktige. Hon var även med i kommunalnämnden, numer kommunstyrelsen. Kunnig och påläst i all lagstiftning kunde hon t o m rätta ordval så det blev korrekt i byggnadsnämndens förslag. Sådana påpekanden kunde inte avslås, med när Högern, dvs. Saga Bergsten, motionerade om att ledamöterna måtte få, inte bara handlingar utan även protokoll, från kommunalnämnden i god tid, blev motionen avslagen. I ett tillägg i samma paragraf beordras dock kommunkontoret att genomföra förslaget! Så var det politiska klimatet i dessa helröda kommuner. Bra förslag bör ju genomföras, men de får inte komma från fel person.

Ett beprövat sätt att dämpa de alltför talföra och stridbara är att välja in dem i presidiet. Som vice ordförande förväntas man begära ordet endast i undantagsfall. Men trots att hon tidigt valts till vice ordf, lyckades man inte tysta Fr. Bergsten, som det står i alla protokoll.

Några årligen återkommande strider gällde bidragen till ABF. Budgetberedningens förslag skall bifallas, menade Saga Bergsten. Fullmäktige ökade alltid på bidraget. Gissningsvis för att garantera få med den debatten i lokaltidningarna. I Piteåtidningen(s) blev det hurra och i Norra Västerbotten (fp) bu.

Ibland blev det små segrar. När det gällde hjälp till orterna runt omkring Arvidsjaur, var det nog hennes goda lokalkännedom som gjorde att hon stred för dem. Som skolkökslärarinna, sedermera kallad hemkunskapslärare, flyttade hon runt mellan byarna med spisar och kastruller för att koncentrationsläsa i fortsättningsskolan några månader i taget.

Sin självupplevda kunskap om hela kommunen drog hon nytta av i de ständigt återkommande utskänkningstillstånden. Hon kände väl till de olika matställena och deras ägare.

Voteringslistorna verkar först obegripliga, för Fr. Bergsten röstade på tvärs, mot och med, över alla partigränser. En sann kommunalpolitiker som röstar efter åsikt!

Ett självklart överklagande vann hon, när fullmäktige beslutat ge ett bidrag till Svenska Skogsarbetarförbundet. Det beslutet undanröjde länsstyrelsen. Sådana försöksballonger dök upp ibland i dessa inlandskommuner och då gällde det för oppositionen att se upp i tid.

Det kommunägda Hotell Laponia var konkursmässigt i slutet av 50-talet och en majoritet ville inte ösa in mer skattepengar. Saga Bergstens linje var klar redan innan hotellet byggdes. Hotell drift är ingen kommunal angelägenhet. Den värtaliga och karismatiska Saga tog upp striden med det likaledes värtaliga kommunalrådet Sten Laestadius, för vilken hotellet var en hjärtefråga. När konkursen var ett faktum, bjöds hotellet ut på exekutiv auktion. Då köpte

Sten Laestadius in fastigheten privat, ordnade till en kommunal stiftelse och sålde hotellet vidare till den. Förfaringssättet överklagades av bl.a. Saga Bergsten. Det blev fler överklaganden ända upp i regeringsrätten, som hade en fråga från Länsstyrelsen och Kommunförbundet avvikande mening.

I ett protokoll står det ”De personer som verkställde inropet av hotellfastigheten gjorde sig medvetet skyldiga till en olaglig handling, likaså länsstyrelsen” ☞ Här har Saga Bergsten citerats ordagrant på begäran av Sten Laestadius. Sedan hon slagits färdigt på alla punkter, satt hon sedan i styrelsen för hotellet. De styrande visste var kompetensen fanns. Rent privat var de sams. Hennes omdöme:” Sten var en skitstövel, men en jäkla duktig skitstövel.” (EW)

Den partipolitiska Saga Bergsten

Under 20 år fram till 1964 var Saga Bergsten ordförande i det av henne bildade Högerns Kvinnoförbund i Arvidsjaur. Hon valdes varje år om som ordförande ”med acklamation.” Deras protokollsbok är ett mönster av tydlighet och saklighet. Och dessa kvinnor ägnade sig inte bara åt partibestyr. De ville t.ex. införa en särskild bio för barn i egen regi. De skaffade rikstalare och riksdagskvinnor till Arvidsjaur. De kvinnor, som var med på den tiden och ännu är verksamma, utgör än i dag sakkunskap i hur man skriver, bedriver valrörelser, utskick och formalia runt ett val.

Redan 1962 var Saga Bergsten ordförande i Länskvinnoförbundet och hon var tidvis också vice ordförande i Länsförbundet. Därtill med i partistyrelsen i flera år Som rikstalare var hon anlita av partiet och det betydde nattåg till Stockholm på fredagskvällen. Enligt ögonvittnen svepte hon in i lång minkpäls, höga klackar och röda naglar men det hon sade var torra fakta och sakargument grundade på kunnskap. ”När Saga talade, lyssnade man.” Tom. på hemmaplan klarade hon av att vara profet. När ”Glommersträskkungen” och andra herrar hade bestämt sig i en fråga, åkte Saga dit och lyckades omvända dem. Hennes ideologi var klar och stark och tog inte hänsyn till lokala intressen. Hon var förmodligen mer känd i partiet än man visste om hemma i Arvidsjaur.

Det naturliga, anser kanske vi bedömare efteråt, hade varit att hon ställt upp som riksdagskandidat och enligt f.d. länskvinnoförbundets ordförande Kerstin A. Sundqvist, var dåvarande riksdagsman Per Petersson i Gäddvik, ordf. i Försvarsutskottet, rädd för den starka personligheten och talaren Saga med den stora utstrålningen. Varför hon valde att stanna upp i sin karriär vet vi inte, men det kan ha varit personliga hänsyn. Å andra sidan var hon ”100 år före sin tid” (EW) Hon tog för sig, var lika ”manligt” stark som sina opponenter, hennes självförtroende sviktade aldrig. Därtill var hon evigt positiv till allt. Alla omdömen om henne framhåller att hon var redig, kunnig, påläst, generös, stridbar. Kommunalt drog hon röster från andra partier.

Den privata Saga B.

Hennes föräldrar, modern lärarinna och fadern posttjänsteman ,var entreprenörer. De bodde i Hällnäs men köpte ett hus i Umeå, där de hyrde ut rum. Där fanns mormodern, som Saga bodde hos, när hon utbildade sig till skolkökslärarinna. Hon kom till Arvidsjaur som vikarierande skolkökslärarinna och stannade i det yrket i 44 år. Det är nog ändå hennes största bedrift. Det är ett slitsamt yrke med inte alltid tacksamma elever. Hon drog alltså i början runt med sitt ambulerande skolkök till olika byar. Sin fysiska spänst i hög ålder förklarade hon sig ha ärvt efter sin farmor och men hennes även fysiskt slitsamma yrke bidrog förmodligen också. En gång måste hon morgon och kväll ta sig en mil per spark till skolan. I en skola var läraren en renlärig kommunist. Han sade:” När vi får makten, skjuter vi sådana som dig” Saga: ”Det är därför vi ska se till att ni aldrig får den makten” (EW)

Tillsammans med sin syster Ester köpte hon tidigt ett hotell med restaurang i Sorsele och på helgerna for hon dit och hjälpte till. Där grundlades förmodligen hennes ekonomiska resurser, som hon såg till att förmera med kloka aktieköp och förmodligen med sparsamt leverne till vardags.

Saga bjöd in sina klasser privat till det hus, f.d. Barnhemmet, som hon delade med en ung lärarfamilj Wedin, som blev en ersättning för den familj hon aldrig fick. En f.d. elev berättade om hur fint det var med antika möbler, kristallkronor, silver och äkta mattor. Men en matta var trasig, den hade en stor rispa. Just den mattan, berättade Saga stolt, hade hängt som dörr till ett beduintält. Under loven reste hon långt och mycket med sin syster och efter pensionen bodde de vintertid i Spanien.

När hon stod inför sin pension 1970, var skolklasserna inte så fogliga längre. Ovanpå skolköket fanns gymnastiksalen. Den lokalt legendariske gymnastikläraren Mats Edin gav henne en visselpipa för att överrösta eleverna. Sista året i tjänst sade hon:” Jag har väl fått den här bråkiga klassen, för att få njuta desto mer av min pension.” Hon försökte alltid se livet från den ljusa sidan.

Efter spanienåren tillbringade hon och systemen sina liv i en privat lägenhet, med en hemtjänst, som förmodligen till stor del bestod av hennes tidigare elever. Hon blev omtyckt av dem alla för hon var förnöjsam och tacksam. Med tilltagande synbesvär var det en glädje för henne att få lyssna till talböcker. När hon fyllde 90 år bjöd hon ut hela sin hemtjänstpersonal på en fin middag med dans. Då var hon själv sängbunden. Hon avled 2007, just innan hon skulle ha fyllt 102 år. Hur hennes begravning skulle utformas hade hon själv bestämt i detalj före sin död. Vilka som måste bjudas och hela menyn. Hummer, helst skogsfågel, glass, genomgående champagne och kaffe med avec. Till kommunen testamenterade hon 100.000 till prydnad av sessionssalen eller utsmyckning i en park. Just nu diskuteras ett tjänstemannaförslag att skapa en ”Sagapark.” Ingenting skulle ha kunnat glädja henne mer.

Källor: Arvidsjaurs kommuns arkiv med vänliga och hjälpsamma tjänstemän.

Stort tack till Arvidsjaurs egen s.k. ”Fru Moderat” Lizzy Olsson som skaffat mig kontakter. Mats Edin har också berättat och framför allt låtit mig få kontakt med den person som stod Saga närmast, Eva Wedin. Det mesta av de personliga upplevelserna och citaten kommer från henne och denna sannsaga om Saga hade varit torftig utan hennes välvilja att dela med sig av sina minnen.